การประเมินการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง จังหวัดสงขลา

The Assessment of Internal Educational Quality Assurance in the Medium-Sized Secondary Schools Songkhla Province

เพ็ญศิริ ปานรังศรี (Pensiri Parnrungsri)*
ดร.สุริยา เหมตะศิลป (Dr.Suriya Hemtasilpa)**
เสริม ทัศศรี (Serm Thassri)***

คำสำคัญ

1. การประเมิน 2. การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
3. โรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดกลาง

คำนำ

การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่สังคมว่าสถานศึกษามีศักยภาพเพียงพอในการจัดการศึกษาให้แก่ชุมชนหรือผู้รับบริการได้อย่างมีคุณภาพโดยสถานศึกษามีการดำเนินการทุกมวลกิจกรรมที่เป็นภารกิจของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบต่อเนื่องสม่ำเสมอ การจัดระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับขั้นพื้นฐานหรือโรงเรียนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา

* มหาบัณฑิต หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ
** อาจารย์ ภาควิชาการประเมินผลและวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์)
*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการประเมินผลและวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์)

ยึดหลักการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2544 ประกอบด้วย 8 ด้าน คือ 1) การจัดระบบบริหาร และสารสนเทศ 2) การพัฒนามาตรฐานการศึกษา 3) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา 6) การประเมินคุณภาพการศึกษา 7) การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี และ 8) การผดุงระบบประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งการประกันคุณภาพจะต้องไม่แปลกแยกจากการทำงานปกติ แต่จะเป็นระบบที่ผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่เกิดขึ้นในงานประจำวัน เป็นวงจรคุณภาพซึ่งเรียกว่าการบริหารคุณภาพหรือการบริหารแบบวงจรพี ดี ซี เอ (PDCA) จะทำให้มีการบริหารที่เป็นระบบ มีการวางแผน มีการดำเนินการตามแผน มีการตรวจสอบและมีการปรับปรุงสิ่งที่บกพร่องอยู่ให้ดีขึ้น นั่นคือ เมื่อเกิดกระบวนการที่มีคุณภาพ ย่อมส่งผลให้เกิดผลผลิตที่มีคุณภาพตามมานั่นเอง แต่ยังมีข้อข้องใจว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสงขลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดกลาง ที่มีจำนวนมากและกระจายอยู่ในอำเภอต่างๆ มีสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับใด สามารถประกันคุณภาพให้แก่ผู้รับบริการในชุมชนละแวกนั้นๆ ได้หรือไม่ การประเมินจึงได้นำมาใช้เพื่อหาคำตอบนี้ และถ้าหากโรงเรียนได้ทราบข้อมูลป้อนกลับนำไปปรับปรุงแก้ไขแล้ว โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง จังหวัดสงขลา จะมีพัฒนาการขึ้นมากน้อยเพียงใด จากข้อคำถามดังกล่าวการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษารูปแบบการประเมินของสคริพเวน (Scriven) ที่มีการประเมิน 2 แบบ คือ แบบประเมินระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินงานอยู่เพื่อให้มีการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการ เพราะการประเมินจะช่วยให้นำข้อมูลย้อนกลับมาใช้ในการพิจารณาดำเนินการว่ามีจุดบกพร่องที่ใด และแบบประเมินผลสรุปเป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของโครงการหรือจุดบกพร่อง ตลอดจนค้นหาสิ่งที่ดี เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นต่อไป โดยแนวคิดนี้ผู้วิจัยจึงทำการประเมิน 2 ครั้ง คือ การประเมินระหว่างการปฏิบัติเพื่อนำข้อมูลจากผลการประเมินป้อนกลับแก่สถานศึกษาได้ทำการแก้ไขและปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ ระยะหนึ่ง หลังจากนั้นทำการประเมินผลสรุปอีกครั้งเพื่อดูความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย บุคลากรที่ประจำอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง จังหวัดสงขลา จำนวน 16 โรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 80 คน ครูผู้สอน จำนวน 900 คน บุคลากรอื่นที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูผู้สอน จำนวน 100 คน และกรรมการสถานศึกษา จำนวน 220 คน รวมทั้งสิ้น 1,300 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นบุคลากรที่ประจำอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง จังหวัดสงขลา ได้มาจากการสุ่มแบบมีชั้นภูมิ (stratified random sampling) เนื่องจากประชากรแบ่งเป็นชั้นๆ จากตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน บุคลากรอื่นที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษา ได้จำนวนทั้งสิ้น 350 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง มี 3 ชนิด ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ (checklists) สำหรับตรวจสอบว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง จังหวัดสงขลา มีการปฏิบัติงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับขั้นพื้นฐานเพียงใด แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scales) สำหรับประเมินการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักวงจรคุณภาพพีดีซีเอ (PDCA) และแบบสัมภาษณ์ (interview) สำหรับสอบถามข้อมูลอื่นที่นอกเหนือจากการ

สอบถามโดยใช้เครื่องมือทั้งสองแบบไปแล้ว การหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และเกณฑ์ (criterions) ด้วยวิธีหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ความเชื่อมั่น (reliability) หาด้วยวิธีการนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แบบตรวจสอบรายการ มีค่าความเชื่อมั่น 0.9971 และแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า มีค่าความเชื่อมั่น 0.9816

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากแบบตรวจสอบรายการ หาความถี่และร้อยละ ส่วนข้อมูลจากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า หาคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมิน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ใช้สถิติการทดสอบความแตกต่างของการปฏิบัติระหว่างความถี่ผลการปฏิบัติครั้งที่ 1 กับครั้งที่ 2 โดยใช้การทดสอบของแมกนีมา (McNemar test) และทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของผลการประเมินครั้งที่ 1 กับครั้งที่ 2 โดยใช้การทดสอบที (t-test) เพื่อหาความก้าวหน้าของการดำเนินงาน

การตัดสินใจ ลำดับแรกผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้วิเคราะห์สถิติเบื้องต้นนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่หนึ่ง คือ เกณฑ์สัมบูรณ์ (absolute criterion) ที่ได้จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ มี 2 ลักษณะ คือ เป็นค่าร้อยละ (%) และค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ซึ่งเป็นเกณฑ์รวมรายด้าน นำข้อมูลที่เป็นความถี่ของการปฏิบัติซึ่งเป็นค่าร้อยละเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่เป็นร้อยละ นำข้อมูลที่เป็นค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่เป็นค่าเฉลี่ย ถ้าได้เท่ากับหรือสูงกว่าถือว่าผ่านเกณฑ์ประเมิน ลำดับที่สอง ผู้วิจัยได้พิจารณาว่าผลการปฏิบัติในแต่ละด้านนั้นได้มาตรฐานหรือไม่ ผู้วิจัยจึงกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน (standard criterion) ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่กำหนดจากจำนวนรายการปฏิบัติในแต่ละด้านนั้น ๆ ซึ่งจะต้องมีรายการปฏิบัติผ่านเกณฑ์สัมบูรณ์จำนวนร้อยละ 80 ขึ้นไป จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานหรือมีคุณภาพ ส่วนข้อมูลที่เป็นค่าเฉลี่ยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การประเมินผลแบ่งเป็นช่วงค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ดังนี้ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และ มากที่สุด นำข้อมูลที่เป็นค่าเฉลี่ยทั้งรายประเด็นและรายด้านมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ดังกล่าวแล้วพิจารณาตัดสินผลการประเมินเป็นไปตามระดับที่ข้อมูลตกอยู่นั้น

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการประเมินการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง จังหวัดสงขลา สรุปเป็นรายด้านได้ดังนี้

1. ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ พบว่า ผลการปฏิบัติผ่านเกณฑ์ประเมินและผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติในด้านนี้มีคุณภาพ ซึ่งน่าจะมาจากการดำเนินงานด้านนี้เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารโดยตรง ดังนั้นผู้บริหารจึงให้ความสำคัญและเอาใจใส่ และติดตามผลเป็นพิเศษ

2. ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา พบว่า ผลการปฏิบัติไม่ผ่านเกณฑ์ประเมิน แต่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการพัฒนาหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา เมื่อพิจารณาผลการปฏิบัติยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน อาจจะเป็นเพราะขั้นตอนการพัฒนามาตรฐานการศึกษายังมีอุปสรรคและยังขาดประสิทธิภาพอยู่

3. ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า ผลการปฏิบัติไม่ผ่านเกณฑ์ประเมินแต่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน แสดงว่า สถานศึกษามีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการประจำปีในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาผู้เรียน ผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง นำมาอภิปรายได้ว่ากระบวนการจัดทำยังไม่ครบวงจร โดยเฉพาะการวางแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแผน ซึ่งปรากฏทั้งสามรายการนี้ผลการประเมินต่ำกว่าเกณฑ์

4. ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า ผลการปฏิบัติผ่านเกณฑ์ประเมิน และผ่านเกณฑ์มาตรฐาน เมื่อพิจารณาผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง นำมาอภิปรายได้ว่า โรงเรียนมีการดำเนินการเป็นตามที่กำหนดไว้ในแผนฯ และมีขั้นตอนการดำเนินงานเหมาะสม ได้แก่ การประชุมวางแผน การดำเนินงานตามแผน การประเมินผลและการรายงานผลเมื่อเสร็จสิ้นแต่ละโครงการหรืองานหรือกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

5. ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา พบว่า ผลการปฏิบัติไม่ผ่านเกณฑ์ประเมินและไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง นำมาอภิปรายได้ว่าโรงเรียนยังไม่มีระบบการตรวจสอบในการทำงานปกติของสถานศึกษา ซึ่งโรงเรียนควรจะจัดให้มีในรูปแบบต่างๆ เช่น การนิเทศ กำกับติดตาม การกำหนดให้ส่งงาน การแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ การให้ประเมินตนเอง ฯลฯ

6. ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา พบว่า ผลการปฏิบัติผ่านเกณฑ์ประเมินและผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง นำมาอภิปรายได้ว่า การดำเนินงานในเรื่องการประเมินคุณภาพการศึกษามีผู้ที่เกี่ยวข้องเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มงานวิชาการ งานทะเบียนและวัดผล และฝ่ายบริหาร ส่วนครูผู้สอนและบุคลากรอื่นๆ มีการปฏิบัติงานตามคำสั่งของโรงเรียนเมื่อมีการประเมินคุณภาพการศึกษา

7. ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษา พบว่า ผลการปฏิบัติไม่ผ่านเกณฑ์ประเมินแต่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งถ้าพิจารณาประเด็นการเผยแพร่รายงาน คุณภาพการศึกษายังต่ำกว่าเกณฑ์ นำมาอภิปรายได้ว่าสถานศึกษามีการรายงานคุณภาพการศึกษา แต่ยังขาดการเผยแพร่ เหตุผลอาจจะเป็นเพราะว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางมีงบประมาณน้อยงบประมาณส่วนใหญ่นำไปใช้ในการจัดกิจกรรมและโครงการสำหรับนักเรียน

8. ด้านการผดุงระบบประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า ผลการปฏิบัติผ่านเกณฑ์ประเมินและผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง นำมาอภิปรายได้ว่า มีการให้ความสนใจในเรื่องการประกันคุณภาพจากหลายๆ ฝ่ายมากขึ้น มีการนิเทศติดตามจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความสำคัญมากที่จะทำให้การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้ยั่งยืน

ผลการทดสอบความแตกต่างความถี่ของการปฏิบัติและการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติรายประเด็นระหว่างผลการประเมินครั้งที่ 1 กับครั้งที่ 2 พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่ายังไม่มีความก้าวหน้าของการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดกลาง จังหวัดสงขลา ซึ่งนำมาอภิปรายผลได้ว่า อาจเนื่องมาจากช่วงเวลาการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยในระยะที่หนึ่งกับระยะที่สองไม่ห่างกันมากนัก จึงทำให้ยังไม่เห็นพัฒนาการเกิดขึ้นและอาจจะเป็นช่วงของการเริ่มต้นพัฒนาระบบการประกันคุณภาพของสถานศึกษาที่กำลังทำการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงพัฒนาในหลายๆ ด้าน จึงทำให้ผลการประเมินครั้งนี้ยังไม่ปรากฏว่ามีความก้าวหน้าหรือความงอกงามเกิดขึ้นในขณะนี้ ถึงแม้จะไม่มีความก้าวหน้าของการดำเนินงาน แต่ในด้านการปฏิบัติพบว่ามีคุณภาพที่สูงขึ้น สรุปโดยภาพรวม โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง จังหวัดสงขลา ยังต้องพัฒนาขึ้นอีกในทุกด้าน แม้ว่าในด้านแรกที่ผลการประเมินอยู่ในระดับมากแล้วก็ตามแต่ยังคงต้องมีการทบทวน ปรับปรุง และพัฒนา ให้ทันสมัยหรือทันเหตุการณ์อยู่เสมอเพื่อให้พร้อมที่จะเป็นแหล่งการศึกษาที่พัฒนาเยาวชนของชาติให้มีคุณภาพและมาตรฐานได้ทัดเทียมกันแม้ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2544). การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานระบบการประกันคุณภาพการศึกษา : ลำดับที่ 1-7. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

เพ็ญศิริ ปานรังศรี. (2548). การประเมินการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดกลาง จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สุวิมล ติระกานันท์. (2543). การประเมินโครงการแนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

องอาจ นัยพัฒน์. (2544). "ตัวบ่งชี้ เกณฑ์ และมาตรฐานในการประเมิน," ใน วารสารการวัดผลการศึกษา. 23, 67 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2544) หน้า 43-56.

อุทุมพร จามรมาน. (2544). วิธีทำประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน (รวมเกณฑ์ประเมินและตัวอย่างรายงาน). กรุงเทพฯ : ฟันนี่.